

Ležíme na flanderských polích aneb upomínka Dne válečných veteránů

Rok co rok se s příchodem druhého listopadového týdne začínají po ulicích objevovat lidé, jež zdobí na levé části oděvu nepatrný rudý kvítek. Symbol, který již po několik generací skrývá významné poselství. Květina, o které mluvíme, je vlčí mák a je spojována s mezinárodním Dnem válečných veteránů připadajícím na 11. listopad. Na den, kterým skončilo jedno z největších krveprolití v lidské historii.

Během tohoto dne se neoslavuje válka, neslaví se bolest, která s ní přišla a zůstala po dlouhá desetiletí. Tento den je věnován památce všech padlých vojáků a obětí válek. A v letošním roce se tento den připomínal i u nás na poličském gymnáziu, kde se v pondělí 7. listopadu uskutečnila vernisáž fotografií por. Daniela Hlaváče z misí z Afganistánu. Následně na ni navázala přednáška o současné situaci na Ukrajině a současné české armádě s pplk. Zelinkou. Ve stejný čas jsme také mohli bedlivě naslouchat příběhům českých legionářů a osudu generála Vojechovského, líčení drsného maratónu přes zamrzlé jezero Bajkal a vyprávění o běžném životě na Sibiři od paní magistry Gabriely Havlůjové. V pátek 11. listopadu následoval pietní akt u památníku Vdovy v poličském parku.

Pondělí, třičtvrtě na deset. Procházím prázdným suterénem a pokračuji po kamenných schodech do mezipatra. Dnes to na chodbě v „krčku“ žije víc, než je zvykem. Úzký prostor je lemován stojany s fotografiemi z vojenských misí v Afganistánu a ve vzniklé mezeře mezi nimi se tísní několik desítek tváří s připnutými vlčími máky. Houstnoucím davem se proplétám dopředu, všímám si všeobecného nadšení a ve vzduchu visící neurčité aury zvědavosti. Přeci jenom takováto událost s takovými hosty, kteří nás mají dnes navštívit, nebývá úplně zvykem. Zastavuji se u bílých dveří ředitelny a krátce se zdravím s autorem vystavovaných fotografií poručíkem Danielem Hlaváčem.

Šum davu postupně utichá a vernisáž je zahájena za doprovodu malého studentského hudebního uskupení. Stojím bokem a z dálky si prohlížím jednotlivé fotografie. Mnohé z nich jsou mi důvěrně známé a snažím se vybavit si útržky příběhů, které se za nimi skrývají. Hudba utichá a slova se ujímají moderátorky. Připomínají dobročinnou sbírku pro veterány, pořádanou Paměť národa, vítají vážené hosty a zpovídají poručíka Hlaváče, zajímají se o jeho službu v armádě a lásku k focení.

„Fotka, jak jdou kluci do kopce s horami v pozadí, je asi moje nejoblíbenější. Nosil jsem totiž nejtěžší zbraň čtyři, k tomu jsem ještě býval ověšený alespoň dvěma foťákama a ještě jeden jsem míval v batohu. Proto jsem si taky od kluků vysloužil přezdívku Mula. A když jsem tenkrát vylezl na ten kopec, skutečně jsem už nemohl. Ale když jsem se otočil a viděl, jak jdou za mnou, vyfotil jsem to. Takže to je asi fotka, která pro mě něco znamená. Možná i proto, že byla pořádně vydřená.“ Se zájmem posloucháme jeden z drobných příběhů autora, který uzavírá celou vernisáž. Chodbami to nadšeně bzučí a je poznat, že na mnohé udělaly fotografie velký dojem.

Pomaloučku se přesouvám po schodištích do třetího patra na přednášku, která se bude odehrávat v učebně dějepisu. Vítá mě chladný vzduch a tváře nedočkavců, kterým se podařilo ukořistit místa v předních řadách. Místnost se zaplňuje a je jasné, že nebude dostatek míst k sezení. Naš přednášející se zatím chystá a dává tak čas sehnat něco, na co se budou moct opozdilci posadit; nakonec to vyřešily vypůjčené lavičky z chodby. Všichni přítomní konečně sedí a může se začít.

„Původně jsem zvažoval, že bych mluvil o vojenských tradicích, protože se toto téma váže k 11. listopadu a pátečnímu Dni veteránů, anebo o svých nasazeních v Afganistánu. Ale přišlo mi, že to téma, které na nás bije každý den ze všech stran, působí jako slon v místnosti a spousta otázek by stejně nejspíš padala na téma Ukrajina.“ Těmito slovy otevírá naši dnešní přednášku podplukovník Ivo Zelinka a nás vítá první slide prezentace.

Postupně jsem seznámeni s historií konfliktu, jeho aktuálním vývojem, specifiky, které ho provázejí, a dokonce nakrátko anektujeme Královec. Samozřejmě, pouze jen jako názornou ukázkou...

Po konci přednášky přichází debata. Nejdříve se nikomu moc nechce, ale když se zvednou ruce prvních odvážlivců, tak se nám diskuse rozproudila, jak by řekli Cimrmani. Otázky se týkají především Ukrajiny, mise v Afganistánu a toho, jak česká veřejnost vnímá samotnou armádu. Najde se však i odvážlivec, který se ptá, zda jsou vojenské knoflíky na uniformě ze zlata. Na tuto otázku se nám dostává překvapivě rozsáhlá odpověď, včetně historického vývoje oněch knoflíků a porovnání rozdílů mezi českou a americkou uniformou. Nakonec zvládneme diskutovat téměř 40 minut, ale jak se říká, vše pěkné musí jednou skončit, a my se naposledy s potleskem loučíme s našimi hosty.

Moje práce, však ještě není u konce. Zatímco se připravuji na nadcházející rozhovor, má kolegyně se s dalšími studenty účastní přednášky Sibiři po stopách legionářů.

Magistra Gabriela Havlůjová se o historii zajímala odjakživa, již při studiu na gymnáziu dělala rozhovory s pamětníky, což ji doprovází až dodnes. Po zjištění, co skutečně znamená být historikem, absolvujeme zajímavý rychlokurz novodobé historie. První světová válka, osudy československých legionářů a zejména generála Vojechovského. „Zemřel někde na Sibiři, neznámo kde,“ končí magistra větu. Všichni už tuší, co bude následovat. Přechází na lámání chleba a odjíždíme na Sibiř. „Na Sibiř? To ses snad zbláznila, ne?“ přesně taková byla reakce manžela paní Havlůjové, když mu oznámila, že chce ke svým třicetám letenky na Sibiř, aby mohla pátrat po stopách československých legionářů. „Manžel nebyl moc nadšený, odmítl jet se mnou,“ dodává. To ji však nezastavilo, její odhodlání bylo silné. Přistává a pokračuje třídní jízdu transsibiřskou magistrálou. Vypráví například příběh o muži, který byl vysazen uprostřed Sibiře, 500 km od města, za porušení zákazu kouření. Nakonec dojíždí do cíle a za pomoci místního učitele dějepisu prozkoumává místa – údajné hroby legionářů a nalézá i hrob generála Vojechovského.

V roce 2018 opětovně navštěvuje Rusko a účastní se Baikal Ice Marathonu. „To si můj manžel už skutečně myslel, že jsem se zbláznila,“ směje se. Tehdy to možná tak úsměvné ale nebylo. Dostat se tam byl boj – magistra musela zfalšovat potvrzení o sportovní způsobilosti a ještě před maratonek uběhnout 10 km pod 1 hodinu po zamrzlém ledě, aby jí bylo dovoleno účastnit se závodu. „Na startu mě přivítali jako závodníci z Rakouska-Uherska,“ pokračuje, „... je neskutečně krásné, když běžíte a slyšíte dunění ledu.“ Závod se sice musel přerušit kvůli hurikánu, ale i tak si odnáší cenné zkušenosti, zážitky, ale také omrzliny.

V roce 2020 už nejede na Sibiř sama. Se skupinou nadšenců historie se pokouší o přesnou rekonstrukci pochodu československých legionářů v čele s generálem Vojechovským. Povídaní o Sibiři končí a historička zve studenty na další cestu za poznáním - do Kazachstánu příští rok v červnu – po stopách vojáků pásem zajateckých táborů.

Přednášky skončily a studenti začínají opouštět učebny. Přistupují k oběma mužům ve vojenských uniformách a nabízím jim dřevěné židle k sezení.

Na hlavách mají nasazené červené barety a na ramenou nášivku 43. výsadkového praporu. Jsem nervózní, ale přesto zapínám diktafon a začínám rozhovor.

Co vás vlastně přivedlo do armády?

Pplk. Zelinka: Jsem dlouholetý skaut, takže jsem k pobytu v přírodě měl relativně blízko. Nepocházím z vojenské rodiny a nikdo od nás nebyl vojákem z povolání. Nicméně táta absolvoval povinnou vojenskou službu u tankistů v Táboře a čas od času o tom vyprávěl, takže jsem tomu vlastně byl trochu vystavený. A když jsem se ve druháku na gymplu rozhodoval, co budu dál dělat, tak mi to přišlo jako dobrá volba, protože to spojovalo ty věci, které jsem rád dělal ve skautu a také to přinášelo vidinu dobrodružství a výzev. Navíc jsem tehdy byl na svoji generaci poměrně dobrý v angličtině, což se mi také u průzkumáků hodilo. Vlastně jsem se tenkrát rozhodl už ve druháku na gymplu a od té doby jsem k tomu směřoval.

Por. Hlaváč: U mě to je obdobné. Také nemám vojenskou rodinu, ale děda byl policista, přesněji detektiv. Vždycky nám vyprávěl historky, které zažíval, když byl na vojně, a zůstalo mi to v srdci. Někde to tam bylo už od malička, takže když jsem byl starší, věděl jsem, že se chci připravit na základní vojenskou službu. A už v tenkrát jsem si řekl, že chci jenom k výsadkářům. Nikam jinam. Cítil jsem, že tam žijí to největší dobrodružství.

Takže pro oba byli výsadkáři první volba?

Pplk. Zelinka: My jsme ještě z generace, která musela vyplňovat tzv. branecký dotazník, než se šlo na odvod. A právě jedna z otázek byla: U které zbraně byste nejraději sloužil? Já jsem tenkrát napsal, že bych rád sloužil u výsadkářů nebo jiných jednotek zvláštního určení. Jsou to hrušky a jablka, ale to jsem tehdy nevěděl. Ale měl jsem naprosto jasno, že chci sloužit u výsadkářů.

Pokud byste se nikdy do armády nepřihlásili, přemýšleli jste, kde byste skončili?

Pplk. Zelinka: Asi bych byl právník jako táta.

Por. Hlaváč: Upřímně netuším. Já jsem si za tou armádou šel a nikdy jsem nad tím úplně nepřemýšlel.

Pro vás jsou důležité fotografie. Co pro vás vlastně focení znamená?

Por. Hlaváč: Začal jsem fotit naši činnost, protože mi přišlo, že civilní sféra nemá informace o tom, co vlastně děláme. A hrozně mi vadilo, že když jsem se vrátil z mise a šel jsem do hospody s kamarády, začali se mě ptát například „Tak koliks zabil lidí?“ Odpovídal jsem, že to není o zabíjení, a začal jsem jim vše vysvětlovat. Tenkrát jsem misi už zažil a měl jsem v hlavě válečné novináře, kteří dělali právě reportážní fotografie. Když jsem byl zpět na misi, inspiroval jsem se tím, co jsem měl nastudované, a začal jsem fotit. Ale pořád se samozřejmě zdokonaluju.

Myslíte si, že je tato osvěta pro nás mladé lidi důležitá? Jsou ještě nějaká stigmata spojená s vaší prací? Neromantizujeme si vás až moc?

Por. Hlaváč: Já nejsem na rozdíl od Ivoše na sociálních sítích, ale snažím se je sledovat, protože vím, že jsou v dnešní době nedílnou součástí života mladých lidí. Ale jak už jsem dříve řekl, tohle je jeden z důležitých faktorů, zasít právě to semínko do srdcí mladým lidem, aby si to nesli od malička tak, jako jsem si to nesl já nebo tady Ivoš. Ne, aby to fungovalo tak, že „Tohle vypadá dobře, tak já to zkusím.“ A ten člověk by si nešel za tím srdcem. Proto se také snažím o propagaci i ve svém osobním volnu, což si myslím, že je hodně důležité.

Pplk. Zelinka: Já si myslím, že to význam rozhodně má. Výhoda i nevýhoda profesionální armády je ta, že lidem nevadí mimochodem proto, že po nich vlastně nic nechce. A to, že po nich nic nechce, také znamená, že s ní nejsou dennodenně konfrontováni. Takže nemají přesnou představu, co vlastně děláme, což ještě před 20 lety věděl každý chlap, který vojnou prošel. Proto cítím nějaký ten informační dluh. Já na rozdíl od Dana na sociálních sítích jsem. Především na síti Twitter, kde se snažím nějakým způsobem srozumitelnou formou pro laiky vysvětlovat to, co se třeba děje na Ukrajině nebo co to znamená být výsadkářem. Pro spoustu lidí je to určitě exotické téma, protože se často výrazně liší od jejich běžných každodenních zážitků. Ale o to to má snad větší dopad.

Na Twitter bych ráda navázala a cituji „Zítřka vyvěším českou vlajku. Proč? Ne proto, že bych nenáviděl jiné země. Vyvěším ji pro, že vidím smysl v tom vážit si a pečovat o tu naši. Starat se o věci veřejné, myslet na celek. Pokud souhlasíte, zkuste ji 28. října vyvěsit taky.“ S dovolením přejdu na občanský pohled vaší služby, protože oba nosíte českou vlajku na rameni. Co to pro vás vlastně znamená?

Pplk. Zelinka: Sice se říká, že když voják bojuje, tak reálně v ten moment bojuje za svoje kamarády, nejen za svoji vlast. Nicméně vlast nebo národ, podle toho, jak to pojmete, je poslední skupina lidí, ke které se můžete emočně obrátit. Dalo by se říct, že je tam nějaké „fiktivní přibuzenství“. Toto je pro vojáka velmi důležité, protože je to poslední celek, ke kterému se může emocionálně vztahovat. Čiže ve chvíli, kdy je povolán k tomu, aby svůj život nasadil za svoji vlast, což je také v přísaze, tak to je nejen racionální, ale i emocionální rozhodnutí. Proto je pro mě důležité, aby to za to stálo. Aby ta vlast nějak vypadala, aby měla fungující občanskou společnost, svobodná média, o kterých jsem už předtím hovořil, a mohu jmenovat mnohé další. Aby to nebyla marná oběť. Přejde mi to naprosto nerozlučné, protože pokud za něco chcete nasazovat život, tak by to za to mělo sakra stát.

Když řeknu být českým občanem. Jaká slova se vám vybaví? Cokoliv, co vás jako první napadne.

Pplk. Zelinka: Improvizace. Československé legie. Druhováleční parašutisté.

Por. Hlaváč: Odvaha.

Velitel 43. výsadkové pluku podplukovník Ivo Zelinka a voják z povolání a amatérský fotograf poručík Daniel Hlaváč byli mými hosty.

Tímto rozhovorem také končí pondělí program, oslavy však pokračují.

V pátek se koná pietní akce u památníku Vdovy v poličském parku a nás o půl jedenácté vítá chladný listopadový vzduch. V parku naproti se to hemží lidmi, kteří dotahují poslední detaily, čestná stráž nacvičuje nástup, zvukaři upravují hlasitost pro jednotlivé mluvčí a kolem toho všeho se pohybuje naše fotografka, která poctivě zaznamenává vše, co se kde šustne. Neuplyne však více jak deset minut a prostranství kolem památníku se začíná plnit studenty, učiteli a veřejností. Sledujeme část studentů v dobových kostýmech.

Je jedenáct hodin, vyzvánějí zvony a poté zazní česká hymna. Krátce nato přistoupí k mikrofonu pan ředitel Josef Dvořák. Mluví o obětech světových válek, aktuálním dění na Ukrajině a velkém významu tohoto státního svátku, protože jak již řekl George Santayana „Ti, kdo si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k tomu ji opakovat.“ Vzápětí převezmou slovo faráři evangelické a katolické církve. Zdůrazňují, že oslavujeme svobodu, neoslavujeme válku, a poté následuje společná modlitba. Česná stráž, pochod, báseň Na flanderských polích, čtení válečné korespondence.

Těsně před naším odchodem promlouváme i s panem Kleinem, který vypráví o svém tatínkovi, veteránovi, jenž prožil 1. světovou válku.

Váš tatínek se účastnil první světové války. Mluvil se o tom u vás doma?

Mluvil. Tatínek mi o některých svých zážitcích vyprávěl. Byl nasazen na italské frontě v Alpách v pohoří Marmolada a tenkrát sloužil u 98. vysokomýtského pěšího pluku, s kterým se účastnil bojů na Piavě. Tenkrát měl to štěstí, že mohl sloužit se svým starším bratrem. Když válka začala, bylo mu 17 let, takže se na něj povinnost vztahovala až o rok později. Jedna z nejpodstatnějších věcí, které si pamatuju, je ta, že byl se svým bratrem na noční stráž a slyšeli nějaké podezřelé dusání v zemi. Tenkrát to ohlásili veliteli, a tím došlo k velice zajímavé věci, která je i historicky zmiňována. Šlo o to, že se Italové snažili podkopat pod rakouským ležením, čímž by se dostali do týlu a tím mohli přepadnout první linii. Ale díky tomu, že to nahlásili, tak to Italům znemožnili. Tenkrát za to dostali i vyznamenání. A ještě jedna zajímavá vzpomínka je ta, že italská a rakouská fronta nebyla od sebe daleko a často bylo slyšet, jak si na druhé straně zpívají, a tak jim „zpívali nazpátek“. Večír to takhle vypadalo jako kamarádství a druhý den proti sobě bojovali a stříleli.

A jak tehdy prožívala toto odloučení vaše maminka?

Moje matka už tehdy s otcem chodila. Když byl otec tenkrát ve Vysokém Mýtě v kasárnách, než ho poslali na frontu, tak za ním dokonce šla pěšky. Jak matka, tak i otec mi říkali, že když se viděli, tak to bohužel nebylo nic radostného.

Co byste nám, jakožto mladým lidem, na základě vašich životních zkušeností vzkázal nebo doporučil?

Slovy se dá hodně napravit, ale dá se jimi i hodně pokazit. Nerad bych dělal nějaké proklamace, od toho jsou tady zasvěcenější. Ale když bych to převedl na to, co jsem v životě zažil, tak by si lidé měli vážit drobného dennodenního rodinného života a přátelstvím a teprve, když o to přijdou vlivem neblahých událostí, tak zpětně pochopí, o co přicházeli. Tak bych si přál, aby nikdo z vás o nic takového nepřišel.

Jediné, co zbývá říct: Nezapomínejme. Vzpomínejme. Děkujeme za mír a svobodu, kterou zde máme.

Studentky 3. A - Gebová Julie, Petrásová Soňa, Říhová Barbora, Soukalová Aneta